

Historia powstania

2021-01-08

Geneza tworzenia obszarów Natura 2000, historia powstania sieci w Polsce

Pierwszym wspólnotowym aktem dotyczącym ochrony przyrody była dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, zwana dyrektywą ptasią. Była ona wielokrotnie zmieniana, dlatego też w 2009 r. została zastąpiona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Zasadnicze cele dyrektywy to ochrona i zachowanie wszystkich gatunków ptaków naturalnie występujących w stanie dzikim w Unii Europejskiej oraz prawne uregulowanie zasad handlu i pozyskiwania ptaków łownych.

Drugim aktem wspólnotowym jest dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, zwana dyrektywą siedliskową. Celem tej dyrektywy jest ochrona pozostałych gatunków zwierząt (innych niż ptaków), a także roślin i siedlisk przyrodniczych oraz procedury ochrony obszarów szczególnie ważnych przyrodniczo.

Polska podpisując Traktat Ateński 16 kwietnia 2003 r., który stanowi podstawę prawną przystąpienia kraju do Unii Europejskiej, zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terytorium sieci Natura 2000. Przepisy unijne dotyczące tworzenia sieci Natura 2000 zostały wprowadzone do polskiego prawa wraz z opublikowaniem ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Te oba akty tworzą ramy ochrony przyrody w całej Unii Europejskiej, w tym podstawy do tworzenia sieci Natura 2000.

Przygotowania do wprowadzenia sieci Natura 2000 w Polsce rozpoczęły się już pod koniec lat 90. Zostały wykonane wówczas wstępne analizy zasobów siedlisk i gatunków wymagających ochrony. Prowadzone były także negocjacje na temat uzupełnienia przepisów unijnych o siedliska i gatunki wymagające ochrony w Polsce, a nieobecne w krajach starej Unii Europejskiej i w konsekwencji też nie objęte ochroną ówczesnego prawa unijnego. W działaniach tych uczestniczyli przede wszystkim naukowcy z Instytutu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk z Krakowa i urzędnicy Ministerstwa Środowiska.

Eksperti z Centrum Informacji o Środowisku i Instytutu Ochrony Przyrody w Krakowie opracowali w 2001 r. koncepcję sieci Natura 2000 w Polsce. Dokument ten zawierał wstępną identyfikację, opisy obszarów, wykazy siedlisk i gatunków oraz form ochrony na obszarach rekomendowanych do sieci, a także mapy przedstawiające lokalizację tych obszarów. W propozycji te obszary wyróżniające się pod względem przyrodniczym zajmowały 13,5% powierzchni kraju.

W latach 2002-2003 koncepcja sieci Natura 2000 w Polsce rozwijana była przez Narodową Fundację Ochrony Środowiska, współdziałającą z Instytutem Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie oraz Zakładem Ornitologii Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku i Centrum UNEP/GRID Warszawa. Naukowcy z tych ośrodków otrzymywali dane od Wojewódzkich Zespołów Realizacyjnych, grup specjalistów, głównie przyrodników powołanych przez wojewodów do tworzenia koncepcji sieci w poszczególnych województwach. Dane te były zestawiane w formularzach wymaganych przez Komisję Europejską.

W 2004 r. przeprowadzone zostały konsultacje społeczne, w trakcie których samorządy powszechnie wyraziły sprzeciw dla przedstawionych propozycji. Jednak w maju 2004 r. rząd polski przekazał Komisji Europejskiej koncepcję sieci obszarów siedliskowych Natura 2000, a w lipcu 2004 r. ukazało się rozporządzenie wyznaczające obszary specjalnej ochrony ptaków.

Ze względu na przekazanie do Komisji Europejskiej listy z częścią obszarów Natura 2000 prezentowanych w pierwotnej koncepcji, środowiska eksperckie i organizacje pozarządowe zaangażowane wcześniej w jej tworzenie wyraziły swoje niezadowolenie. Efektem tego była publikacja w grudniu 2004 r. tzw. listy cieni (Shadow List) obszarów Natura 2000. Opracowanie to zawierało krytyczny przegląd zatwierzonego projektu oraz propozycje uzupełnienia sieci Natura 2000 adekwatnie do kryteriów unijnych.

Komisja Europejska wystosowała do polskiego rządu ostrzeżenie w związku z niedostatecznym poziomem wdrożenia sieci Natura 2000. Wobec braku zdecydowanych działań naprawczych ze strony Polski, w kwietniu 2006 r. rozpoczęła "procedurę naruszeniową". W grudniu 2006 r. Komisja Europejska wystosowała tzw. uzasadnioną opinię w odniesieniu do naruszenia Dyrektywy ptasiej, przez niewyznaczenie odpowiednich obszarów ptasich, co było ostatnim krokiem przed skierowaniem skargi do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w Luksemburgu. Ponieważ i to nie dało oczekiwanych efektów, w grudniu 2007 r. Komisja wniosła do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości skargę dotyczącą wyznaczenia niewystarczającej liczby obszarów specjalnej ochrony ptaków przez Polskę.

Stanowisko Komisji Europejskiej spowodowało, że sieć Natura 2000 była sukcesywnie uzupełniana w kolejnych latach. Równocześnie także w miarę gromadzenia nowych danych dopracowywana była też Shadow List.

Do końca 2008 r. rząd Polski wyznaczył w drodze rozporządzenia 141 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz wysłał do Komisji Europejskiej 364 propozycje specjalnych obszarów ochrony siedlisk. Komisja Europejska decyzjami z listopada 2007 r., stycznia oraz grudnia 2008 r. zatwierdziła te obszary jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty, w wyniku czego stały się one "pełnoprawnymi" obszarami Natura 2000.

W 2008 r. podjęte zostały prace nad kolejnym rozszerzeniem sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk. We wszystkich województwach powołano Wojewódzkie Zespoły Specjalistyczne, złożone z ekspertów, które opracowały projekt rozszerzenia sieci. 29 października 2009 r. Minister Środowiska przesłał do Komisji Europejskiej listę 454 nowych obszarów i 77 powiększeń obszarów już istniejących. W rezultacie siedliskowa część sieci wzrosła do 823 obszarów, pokrywając ok. 11% powierzchni lądowej Polski.

Od 24 do 25 marca 2010 r. odbyło się Bilateralne Seminarium Biogeograficzne weryfikujące kompletność sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk w Polsce. Podczas spotkania strona polska odebrała gratulacje od Komisji Europejskiej za znaczne przyśpieszenie prac, wynikające z działalności Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Choć sieć Natura 2000 uznano wówczas za zakończoną, w ciągu ostatnich 10 lat nadal prowadzone były prace uzupełniające w tym zakresie. W szczególności uzyskiwane nowe dane przyrodnicze skutkowały zmianami granic wielu utworzonych już obszarów, ale także utworzeniem nowych obszarów.

Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 1/5 powierzchni lądowej Polski. W jej skład wchodzi 850 obszarów siedliskowych oraz 145 obszarów ptasich.

Informacje o poszczególnych obszarach Natura 2000 można wyszukać w [Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody](#) a granice tych obszarów w [Geoserwisie GDOŚ](#).